

Antwoordkernen bij Eureka 4HAVO Verenigde Staten H. 1 t/m 4

Inleiding bij antwoordkernen

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan. Het is de bedoeling dat je **eerst zelf** de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede **eigen** zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen van de aantekeningen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Opdrachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
  - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een voor de kantlijn.
  - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
  - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een **?** voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken.

→ betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

1. Hoe verliep de ontdekking van (Noord-) Amerika?

1. Het tijdicoon met het schip
  - 1.1 Tijd van Ontdekkers en Hervormers
  - 1.2 Het begin van de Europese overzeese expansie.
2. Engeland, Frankrijk, De Republiek
  - 2.1 Economische en strategische
  - 2.2

	Portugal	Spanje	Frankrijk	Engeland	De Republiek (na 2.1)
Gebied	Oostelijk deel van Zuid-Amerika	Midden- en Westelijk deel van Zuid-Amerika	Noordoost kust van Noord-Amerika (o.a. Quebec)	Noordoost kust van Noord-Amerika: -Newfoundland -Virginia	Manhattan Nieuw-Nederland
Ontdekkings-reiziger		Columbus	Verrazzano Cartier	Gilbert Raleigh	Hudson

3. Afhankelijk van de aanvoer van slaven voor het werk op de plantages door de Portugezen
  - 3.1 Verklarende vraag
4. *Een strategisch argument:* marinebasis tegen de Spanjaarden (vijand)
Een economisch argument: een kolonie (factorij) als verversingsplaats voor tocht naar Azië
5. *Economisch:* beter bestaan
Cultureel: godsdienstvrijheid
6. xxx
  - 6.1 Val van Constantinopel – tussenhandelaren (zoek deze verklaring op in een van je eerdere schriften)
  - 6.2 wet van de remmende voorsprong, xxx

Deelvraag.

- A. xxx = Zelfcontrole
- B. xxx

1.4 Kenmerkende aspecten: Tijd van ontdekkers en hervormers

7. De tijd van ridders en monniken en de tijd van steden en staten
  - 7.1 xxx
  - 7.2 Leonardo da Vinci: mens staat centraal en de kritische geest van Da Vinci is bezig te zoeken naar de juiste verhoudingen van het menselijk lichaam (gulden snede).
  - 7.3 Carpe diem (leg uit waarom!)
8. xxx

- 8.1 Kaarten
- 8.2 kompas, astrolabium
- 8.3 De hernieuwde belangstelling voor de klassieke oudheid is duidelijk zichtbaar in de bouwstijl van het plantershuis.

9. xxx

Licht op het overzicht

Vragen 1 t/m 5 'algemeen' bij tijdvak 5 'Tijd van hervormers en ontdekkers': xxx

Vragen bij economie

- 1. Landbouw, handel en ambacht
- 2. Begin Europese overzeese expansie
- 3. Concurrentie

Vragen bij politiek

- 1. De vorst
- 2. Centralisatie ← → particularisme

Vragen bij cultuur

- 1. Amerika en in mindere mate Azië
- 2. Protestantisme/ Hervorming: Lutheranisme en Calvinisme
- 3. Mens centraal, renaissance ..... Hernieuwde interesse in de klassieke oudheid
- 4. Bijbel = het antwoord op al je vragen

Vragen bij sociaal

- 1. Kooplieden / handelaren (bovenste laag van de derde stand)

Personen en gebeurtenissen

- **Hendrik VIII** – Engelse vorst, die uit de RKK stapte en nam zijn volk mee om te kunnen scheiden van zijn vrouw en trouwen met een ander _ **streven naar centralisatie + protestantse Reformatie met als gevolg splitsing van de christelijke kerk in West-Europa (met als gevolg Anglicaanse kerk)**
- **Verdrag van Tordesillas** – verdeling van de christelijke wereld tussen de twee christelijke landen Spanje en Portugal om een handelsoorlog te beëindigen als gevolg de ontdekkingsreizen en de expansie _ **begin Europese overzeese expansie**
- **Renaissance** – De periode van bloei van de kunsten, ontstaan in Italië als gevolg van de handel met het Midden- Oosten, waar de Italiaanse kooplieden erg veel aan hebben verdiend. _ **veranderde mens – en wereldbeeld en begin nieuwe wetenschappelijke belangstelling en hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van Klassieke Oudheid**
- **Karel V** – Koning van Spanje met de Spaanse overzeese bezittingen, keizer van Duitsland, heer van de Nederlanden. _ **streven naar centralisatie, conflict in de Nederlanden (m.n. onder zijn zoon Filips II) en begin Europese overzeese expansie**
- **Calvijn** – hervormer, die van mening was dat indien een vorst zich niet christelijk gedraagt hij afgezet mag worden _ **protestantse Reformatie met als gevolg splitsing van de christelijke kerk in West-Europa (Calvinisme)**
- **Elisabeth I** – The virgin Queen, dochter van Hendrik VIII. Onder haar bloeit de Engelse economie en de ontdekkingsreizen op en de Anglicaanse kerk wordt een echte protestantse kerk _ **begin Europese overzeese expansie + protestantse Reformatie met als gevolg splitsing van de christelijke kerk in West-Europa**

2. Van kolonies naar een onafhankelijke staat

2.1 Dertien kolonies

9. Het tijdicoon met de kroon
9.1 De tijd van vorsten en regenten, 1600-1700
10. De indianenstammen en de onderlinge, Europese concurrentie
11. Hoe blijf je in leven (voedsel/economisch)
11.1 Met hulp van de indianen (maïs)
11.2 →
a) Een vorst die gevoelig is voor de argumenten van zijn dochter
b) Monarchie
c) 'De krijgers en hun opperhoofd'
d) Een mooie liefdesgeschiedenis waarin de autochtone en allochtone bevolking goed kan samenleven in harmonie en van elkaar kan leren (Rolfe leert planten en Pocahontas leert christendom) om sterker en beter te worden.
- 11.3 Economisch rendabel maken
11.4 Opnieuw met hulp van indianen: tabaksteelt
11.5 Economische reden: rijk willen worden
- 12 Als met de komst van de vrouwen de blanke bevolking groeit door groeiend kindertal en men dat groeiend aantal monden kan blijven voeden.

13

	Virginia	New England
Wie trokken als eerste naar de twee gebieden?	Avonturiers	Puriteinen
Wat was hun voornaamste reden?	handel	godsdienstvrijheid
Waren de eerste kolonisten van plan voor altijd te blijven?	nee	ja
Wat waren de voornaamste middelen van bestaan?	plantages	Landbouw, later ook handel, ambachten
Stad en/of (voornamelijk) platteland?	platteland	Stad en platteland
Toekomstige slavernij?	ja	nee

14. Zo dicht mogelijk bij het oorspronkelijke (pure), christelijke geloof blijven
14.1 De Roomse kerk was steeds verder afgedwaald van het oorspronkelijke christelijk geloof. Het christendom van de eerste christenen, dat toen nog puur/zuiver was. Roomse gebruiken en gewoonten leiden tot tuchteloosheid en op den duur zelfs tot dronkenschap, diefstal, overspel en het schenden van de zondagsrust.
15. Zoek een noordwestelijke doorgang naar Azië
15.1 Pelzen

16.

	WIC	VOC
Handelsgebied	Ten westen van Kaap de Goede Hoop	Ten Oosten van Kaap de Goede Hoop
Handelswaar	Slaven, suiker, pelzen	Specerijen, zijde, lakwerk

- 16.1 ingeklemd tussen Engelse kolonies

16.2 verklarende vraag (waarom/ waaroor)

17. Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie.

2.2 Wat veroorzaakte nu de bloei van de Engelse kolonies?

18. *Enclosures* → arbeidskracht en kapitaal

18.1 xxx

2.3 De indianen

19

Politiek	Economie	Sociaal	Cultuur
Een leider = opperhoofd (autocratie)	Jacht, landbouw, veeteelt en visserij Zelfvoorzienend (autarisch)	Stamverband Aparte vrouwen en mannen taken	Geen schrift Polytheïsme Voorouderverering Steentijd

20. →

20.1 - **Conclusie 1.** Economie van de indianen bestond uit landbouw, jacht en visserij. Citaat: "...leverden ons vis, oesters, brood en damhertenvlees.... Citaat: "...ons zaad te brengen..."

- **Conclusie 2.** Dankzij indianen konden de eerste Europeanen overleven. Citaat: "...Wij waren al in twintig dagen door onze mondvoorraad heen, maar gelukkig brachten de Indianen ons een grote hoeveelheid zaad en klaargemaakt brood, evenals een overvloed aan wild uit de rivieren, waardoor wij weer op krachten konden komen."

21 Pelzen, m.n. beverpelzen

21.1 Leveranciers

21.2 Toenemende afhankelijkheid en toenemende onderlinge conflicten

21.3 xxx

22. Ongelijke behandeling door verbod op leveranties van vuurwapens en verschillende opvattingen over 'vrij land'

22.1 Verklarende vraag (waardoor = oorzaakvraag)

VWO vraag in het blauw, die mag je natuurlijk maken, maar dat hoeft niet!

22.2 →

22.2.a - omdat de kolonisten uit zijn op het in bezit nemen van indiaanse grond en de indianen zich hiertegen verzetten

- omdat de indianen het gezag van de Engelse overheid/ koning niet erkenden

22.2.b De Iroquois wisten zich onafhankelijk van zowel de Fransen als de Engelsen op te stellen. Zij maakten dus kennelijk handig gebruik van het feit dat Engelsen en Fransen elkaars concurrenten waren. Daarnaast hadden ze 'voldoende macht'.

22.2.c. Niet wezenlijk. Het enige verschil is dat de puriteinen overtuigd waren van het feit dat God aan hun kant stond en elke overwinning werd dan ook gezien als een bevestiging van het feit dat zij juist in de ogen van God hadden gehandeld.

23 **Citaat:** "De Engels-Franse concurrentie en *oorlogen* maken het voor de Indianen alleen erger. Welke kant moeten zij kiezen? Veel Indianenstammen maken hun keus op basis van economische en politieke belangen. Zij overvallen handelsposten, waar

concurrerende stammen mee handelden. Zij worden in dienst genomen als huursoldaten door zowel de Engelsen als de Fransen en strijden zo opnieuw tegen elkaar.”

24. **Indianen** Grond is ook jachtterrein
Kolonisten Onbebouwde en niet omheinde grond is vrije grond
25. - indianenstammen waren verzwakt (oorlogen, epidemieën, alcohol)
 - sterk toenemende bevolkingsgroei van de blanken, mede dankzij immigratie
 - sterke economische expansie

2.4 De negers

- 26 Contractarbeiders
- 26.1 Stijgende vraag naar tabak, rijst en indigo → toenemende vraag naar goedkope arbeidskrachten. Vraag is groter dan aanbod → toename vraag naar slaven
- 26.2 Verklarende vraag (waardoor = oorzaakvraag)
27. wetteloosheid
- 27.1 contractarbeider = behielden hun rechten als Brits onderdaan en na afloop van contract waren zij vrij
 Slaven = hadden geen rechten. Zij waren wetteloos en werden nooit vrij. Tenzij de heer / eigenaar dat wilde.
28. Met Europese ambachtsproducten naar Afrika. Daar verkoop. Van de opbrengst (=winst) kocht men slaven. Na de Atlantische Oceaan overgestoken te hebben verkocht men de slaven. Van de opbrengst (= winst) kocht men koloniale waren in in Amerika en die waren vervoerde men weer naar Europa om hier weer met winst te verkopen.
29. →
- 29.1 er was in het begin onvoldoende geld. De eigenaar moest wel zelf meewerken
- 29.2 Gilden zijn organisaties van ambachtslieden, die zowel op economisch als op sociaal terrein een belangrijke rol speelden en de belangen van de ambachtslieden te behartigen.
 Door kwaliteitshandhaving, prijsafspraken (geen concurrentie toegestaan), zorg voor weduwen, wezen, zieken.
- 29.3 Zie schema:

economie	Secundaire sector: ambacht	Primaire sector: landbouw
Productieplek	Werkplaats	(Grote) boerderij
Arbeidsverhouding	Meester - gezel	Meester – klein aantal slaven
Invulling van arbeidsverhouding	Werkten samen. De meester voelde zich verantwoordelijk voor het welzijn en de opleiding van zijn leerlingen en gezellen	Werkten samen. De meester voelde zich verantwoordelijk voor het welzijn van zijn mensen
Verandering		

Productieplek	Fabriek	Plantage
Arbeidsverhouding	Fabrikant - proletariër	Plantage-eigenaar – slaven
Invulling van arbeidsverhouding	Grote afstand tussen beide: Kantoor - werkvloer	Grote afstand tussen beide: Herenhuis – slavenverblijven

- 29.4 De bron geeft aan dat op het moment de eigenaar plantage-eigenaar geworden is 'men' het als onwaardig beschouwd om samen met de slaven op het veld te werken.
- 29.5 De bron vermeldt niet veranderde economische situatie, waarbij de vraag naar de producten enorm gestegen was.
- 29.6 De afstand wordt steeds groter en de verantwoordelijkheid neemt steeds meer af. Zie vergelijkingsschema
- 29.7 Het samen opgroeien en leren lezen met de kinderen (zwart en wit)
- 29.8 Bij andere straffen: verlies van arbeidstijd en/of verlies van gezondheid
- 29.9 Afbeelding plantage = 29.6 en openbare straf = 29.8
- 29.10 xxx

30 Waardoor

2.5 Kenmerkende aspecten: Tijd van regenten en vorsten

31. Alle macht in de handen van één, Lodewijk XIV.

31.1 **Staatsraison:** tekst: Het staatsbelang gaat voor alles

Droit divin: Wij,.....koning bij de Gratie Gods

Le roi soleil: De zon achter de figuur

31.2 **Mercantilisme:** de schatkist zo veel mogelijk vullen, door export te stimuleren en import te ontmoedigen.

32. Handel is het voornaamste middel van bestaan, waarmee grote winsten behaald worden. De eigenaar van de productiemiddelen heeft recht op de winst. En die winst wordt behaald door handel in producten. Het doel is te streven naar zo groot mogelijke winst.

32.1 **Tip:** begin bij de uitgaven, (wat heb je nodig, hoe kun je je uitgaven zo laag mogelijk houden met het oog op een zo hoog mogelijke winst!). Beschrijf daarna waaruit de opbrengst bestaat. Sluit af met het beantwoorden van de vraag wanneer er sprake is van winst. En wat is eigenlijk het doel?

Lodewijk XIV in volledige statie

2.6 De Amerikaanse revolutie

33. →
- 33.1 Een schriftelijke verklaring, waarin de betreffende kolonie zich onafhankelijk verklaart van het moederland
- 33.2 Alle mensen zijn voor de Schepper gelijk en hebben onvervreembare rechten meegekregen, o.a. recht op **vrijheid**, leven en geluk
- 33.3 De macht van het volk
- 33.4 Citaat: "regeringen in het leven zijn geroepen, die hun macht van de toestemming van geregeerde mensen afleiden"
- 33.5 De macht berust bij het volk is nieuw in die tijd. Dat betekent dat het een democratische regeringsvorm is.
- 33.6 xxx

Uncle Sam eist onafhankelijkheid

2.7 De grondwet (1787)

34. Trias politica
- 34.1 Montesquieu
- 34.2 Verlichting
- 34.3 De rede/ het verstand kwam centraal te staan en bracht zo een nieuw licht.
- 34.4 →
- 34.4. a.

overeenkomsten	Franse koning	Amerikaanse president
	benoemen ministers	benoeming en ontslag ministers, rechters etc.
		wetsvoorstellen indienen
	kan wetten zes jaar tegenhouden (=beperkt vetorecht)	vetorecht t.a.v. wetten (kan eventueel ongedaan gemaakt worden door congres)
		uitvoering van wetten
		sluiten van verdragen
		opperbevelhebber

- 34.4. b De Amerikaanse president is veel machtiger dan de Franse koning.
- 34.4. c Parlement = Congres, bestaande uit Senaat en Huis van Afgevaardigden
- 34.4. d De macht van het volk vormt de basis in zowel de VS als Frankrijk
- 34.4. e Ja, want de grondwet van de VS was eerder en gebaseerd op de ideeën van Franse Verlichtingsfilosofen.
- 34.4. f ja, zeker bij het toepassen van de trias politica en de volkssoevereiniteit, waaruit de behoefte van het volk om zichzelf te besturen naar voren komt. Nee, want er zijn veel buitenlandse/Franse invloeden te zien.
- 34.4. g xxx (argumenten zijn altijd op basis van feiten). Pas op, dit is een heel belangrijke vraag / opdracht. Zorg dat je die zo goed mogelijk uitvoert.
- 34.5 Wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht

- 34.6 Wetgevende = maken van wetten
 Uitvoerende = uitvoeren van wetten
 Rechterlijk = recht spreken
- 34.7 Voorbeeld bij de 'wetten': het congres (**wetgevende macht**) komt met wetsvoorstellen, maar de president (**uitvoerende macht**) kan zijn veto uitspreken over een wet. Andersom kan het congres (**wm**) weer beslissing van de president (**uv**) ongedaan maken. Maar ook het Hooggerechtshof (**rechtelijke macht**) kan invloed uitoefenen binnen de wetgevende en uitvoerende macht door de wet te toetsen aan de grondwet. Mocht die wet ongrondwettig blijken te zijn, dan kan het hooggerechtshof (**rm**) de wet nietig verklaren. De president (**uv**) benoemt de rechters van het hooggerechtshof (**rm**) en het congres (**wm**) heeft hier invloed op want zij kunnen benoemingen tegen houden.
35. Zij schreven de grondwet onder leiding van George Washington
- 35.1 Federalisten: meer macht bij het centrale bestuur (centralisme)
 Anti-federalisten; meer macht bij de afzonderlijke staten (particularisme)
- 35.2 Zuidelijk staten
- 35.3 de Republikeinen
- 35.4 de grote macht van de president
36. Bij de vertegenwoordiging in het Huis van Afgevaardigden was het aantal vertegenwoordigers afhankelijk van het aantal inwoners van een staat. De zuidelijke staten vinden dat de negers nu wel moesten meetellen.
- 36.1 Een burger heeft burgerrechten, terwijl een inwoner die niet heeft.
- 36.2 xxx
- 37 Gebied ten noorden van de rivier Ohio tot aan de meren en ten oosten van de rivier de Mississippi verdeeld in territoria; bij 5000 vrije kolonisten onder toezicht van de Unie. Territorium werd deelstaat bij 60.000 kolonisten en kon toetreden tot de Unie.
- 38 rechten van het individu
- 38.1 de verschillende verboden (denk eraan dat je het moet uitleggen!)
- 38.2 mensenrechten
- 38.3 Het individu op zichzelf aangewezen in de wildernis van Amerika. Hij oordeelde, veroordeelde en deelde de straf uit. Voor dat laatste hij veelal aan wapen nodig. Zo kon hij zijn veiligheid zelf in eigen hand nemen. Daarnaast was het handig voor de strijd tegen de Britten; de milities (burgersoldaten) nemen dan hun eigen wapen mee i.p.v. dat het leger daar voor moet zorgen.
- 38.4 De gewone man was door de eeuwen heen het slachtoffer geweest van de Hoge Heren, die hun vetes door te voeren uitvochten. De gewone man werd dan opgepadeld met de inkwartiering van de troepen, die zij moesten onderhouden.
- 38.5 - geschreven; primair (schrijver getuige); informatief/ objectief (opsomming van rechten, opgenomen in deze wet en toelichting); standplaatsgebondenheid matig tot laag; representatief voor de ideeën over de rechten van de 'gewone' man in die tijd in de VS (velen dachten er zo over).
39. **DEELVRAAG** = zelf checken

2.8 Kenmerkende aspecten: tijd van pruiken en revoluties

40. rationeel optimisme en 'Verlicht denken' – trans-Atlantische slavenhandel – opkomst van abolitionisme – democratische revoluties
- 40.1 xxx (**Dit is een zeer belangrijke vraag.** Geef hier zo goed mogelijk antwoord op!)

- 40.2 enerzijds wel, want de slavenhandel om de plantagehouders in de zuidelijke staten van het noorden van slaven te voorzien. Het abolitionisme (= het afwijzen van slavernij) is in de noordelijke staten van het noorden een duidelijk gevolg. Anderzijds is er in Amerika geen sprake van een uitbouw van de Europese overheersing in de vorm van plantagekoloniën.
- 41 1 Voltaire (Deïsme)
2 Rousseau (Volkssoevereiniteit)
3 Montesquieu (Trias Politica)
- 41.1 xxx (schrijf dit met behulp van je aantekeningen uit de les! Of kijk terug in je schrift uit de tweede klas)
- 42 De Amerikaanse constitutie (grondwet) komt in 1787 tot stand, dus nog voor de Frans Revolutie (1789) en de Franse grondwet (1791). In de Amerikaanse grondwet worden de ideeën van de Franse verlichtingsfilosofen toegepast voor het eerst toegepast. De Amerikaanse grondwet dient vervolgens als voorbeeld van de Europese grondwetten (o.a. de Franse)
- 43 Opnieuw een **zeer belangrijke opdracht**. Voer ook deze opdracht zo goed mogelijk uit!

Licht op het Overzicht

Vragen 'algemeen' 1 t/m 5 zelf doen

Vragen bij economie

1. Tijdvak 6 landbouw, handel en start handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie en ambacht
Tijdvak 7: landbouw, handel(skapitalisme en wereldeconomie) en ambacht
2. Tijdvak 7 slavenhandel

Vragen bij politiek

1. Tijdvak 6: streven naar absolute macht
Tijdvak 7: verlicht absolutisme
2. Rationeel optimisme en verlicht denken

Vragen bij cultuur

1. Tijdvak 7 : Kolonisten voelden zich superieur ten opzichte van de autochtone bevolking, de indianen. Manifest Destiny

Vragen bij sociaal

1. Tijdvak 7: de noodzaak van de aanvulling van de grondwet door the Bill of Rights
2. Tijdvak 6 en 7: Negers, indianen
3. Tijdvak 7: Abolitionisten

Personen en begrippen (nummers zijn van de tijdvakken)

- **The Pilgrimfathers** – Protestantse Puriteinen, die een zuivere geloof willen op basis van de Bijbel(6). Zij willen vrij zijn van de overheid, Karel I, die te veel invloed wil hebben → **protestantisme en streven van de vorsten naar absolute macht**
- **Karel I - (6)** Engels koning, die steeds meer macht willen hebben → **het streven van vorsten naar absolute macht**
- **Thomas Jefferson** – de man van de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring (7) **Rationeel optimisme en 'verlicht denken' + democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap**

- **Harriet Beecher Stowe – (7)** schrijfster van ‘De negerhut van oom Tom’ → **opkomst abolitionisme**
- **Deïsme (7)** idee van verlichtingsfilosoof Voltaire god heeft de wereld geschapen, maar de mens is zelf verantwoordelijk → **‘verlicht denken’ op terrein van politiek**
- **John Locke – (7)** Verlichtingsfilosoof waarop o.a. de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring is gebaseerd → **‘verlicht denken’ op terrein van politiek**
- **Amerikaanse revolutie – (7)** **democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap**
- **Oprichting WIC – (6)** **wereldwijde handelscontacten en het begin van een wereldeconomie**
- **Montesquieu –** Verlichtingsfilosoof, de man van de trias politica **(7)** **‘verlicht denken’ op terrein van politiek**
- **Mercantilisme – (7)** bescherming eigen economie door heffen van hoge invoerrechten → **rationeel optimisme toegepast op economie, het streven van vorsten naar absolute macht**
- **Bill of Rights – (7)** burgerrechten toegevoegd aan de Amerikaanse grondwet → **gevolg van democratische revolutie: denken over grondrechten**
- **Lodewijk XIV – (6)** De Franse zonnekoning → **absolute macht**
- **Transatlantische driehoekshandel – (7)** **uitbouw Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekolonies en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel**

3. Van experiment naar wereldmacht: 1789 – 1917

3.1 De uitbreiding van het land in de 19de eeuw

- 1 Het was een goddelijke opdracht om het continent te amerikaniseren
  - 1.1 Ja, want God stond aan de kant van de blanken; de blanken hadden een goddelijke opdracht en waren het door God uitverkoren volk en dus beter dan de zwarte slaven.
  - 1.2 →
    - 1.2.a Inferieur ras en cultuur
    - 1.2.b De taak / de opdracht kon door de snelle uitbreiding duidelijk gezien worden. De superioriteit werd hiermee duidelijk aangetoond. Het werd nu zelfs als een goddelijke taak gezien, waar de blanken al duizend jaar op werden voorbereid. Voorbereid om de wereld te regeren.
    - 1.2.c xxx
- 2 →
  - 2.1 de mooie dame in het wit
  - 2.2 Transport: van huifkar en postkoets naar stoomtrein en telegraaf.
Middel van bestaan: van jagen en verzamelen (indianen) = nomaden bestaan naar landbouw en een vaste woonplaats
  - 2.3 Manifest destiny
  - 2.4 Ja, want de mening dat de blanken vooruitgang brengen, hier afgebeeld in de persoon van een mooie, blanke vrouw in maagdelijk wit, lijkend op een engel, is duidelijk de mening van de maker van dit schilderij. Kortom, dit schilderij laat een mening zien en dus subjectief.
  - 2.5 xxx
- 3 →
  - 3.1 dagbouw
  - 3.2 Nee, niet zomaar. Elk deel van de oever is besproken en elke nieuwkomer maakt de kans op het vinden van goud kleiner.

- 3.3 Nog meer mensen trokken naar het westen. Het waren echte gelukzoekers. Toenemende chaos en onveiligheid.
- 3.4 Directe
- 4. →
- 4.1 Monroe doctrine
- 4.2 Gold ook voor Midden- en Zuid-Amerika
- 4.3 Hier lagen de oude, koloniale machten. En veel Amerikanen waren zelf of hun (voor)ouders afkomstig uit Europa, met de herinnering aan honger en armoede, angst voor oorlog of geen godsdienstvrijheid.
- 5.
  - epidemieën
  - technische achterstand
  - onderlinge tegenstellingen en oorlogen
  - toenemende economische afhankelijkheid
  - afname bizons
- 5.1 de ondergang van de indianen en hun cultuur (levenswijze, taal, godsdienst, etc.)
- 5.2
  - eenzijdig opzeggen van verdragen → bedoelde
  - removal act = gedwongen migratie → bedoelde
  - reservaten → bedoelde
- 6 xxx (Dat hier sprake is van racisme = op basis van een vooroordeel en dus niet op basis van argumenten)
- 7 xxx (kan ingeleverd moeten worden, indien de docent(e) er om vraagt!)

3.2 Verschillen en tegenstellingen binnen de Verenigde Staten van Amerika

- 8. agrarisch- stedelijke maatschappij
- 8.1 Tabak, suiker, indigo, rijst en katoen
- 8.2
  - grote markt (in Engeland en in de noordelijke staten)
  - gemakkelijk geworden dankzij de uitvinding van de Cotton Gin
- 8.3 Toename van de vraag naar slaven
- 8.4 →
- 8.4.a Ongeschreven (beeld)
- 8.4.b subjectief, 'gekleurd' beeld van het slavenwerk op een plantage.
- 8.4.c dus standplaatsgebondenheid is hoog
- 8.4.d Nee, want op de meeste plantages zagen de slaven er minder goed uit. Daarnaast is het maar één voorbeeld.
- 8.5 xxx
- 9 Handel zonder beschermende (protectionistische) maatregelen
- 9.1 Hun luxe artikelen waren bestemd voor de wereldmarkt. Beschermende maatregelen kunnen bij andere landen ook beschermende maatregelen oproepen. Hiermee kunnen de plantagehouders in de verkoop van hun producten en dus in hun portemonnee getroffen worden.
- 10 →
- 10.1 Voorbeeld van chronologie: nieuwe immigranten – urbanisatie – industrialisatie – mechanisatie - protectionistische maatregelen
- 10.2 xxx
- 11 Met een toenemend aantal immigranten, die hun werk vonden in de industrie en woonden in de overvol rakende arbeiderswijken, was een toename van de landbouwproductie noodzakelijk om al deze mensen in de steden van voedsel te voorzien. De landbouwrevolutie maakte dat mogelijk.

- 12 Verdieping en vernieuwing van het geloof
- 12.1 Vooral het leven aan de westgrens (the frontier) was zwaar. Men zocht naar houvast om de dagelijkse problemen het hoofd te kunnen bieden.
- 13 - beschaving op hoger peil brengen en verder naar het westen brengen
- hun rechtvaardige samenleving exporteren/ uitdragen naar andere delen in de wereld
- 13.1 de grondwet (met 'The Bill of Rights') en in de 'Declaration of Independence'
- 14 De leidende rol die de VS na WO II is gaan nastreven en het willen installeren van democratische regimes in de wereld, als het moet met behulp van het leger. Voor de Amerikanen is het een heilige opdracht!

3.3 Hervormingsbewegingen

15

Welke problemen zag men?	slavernij	Ongelijke positie van de vrouw	Alcohol gebruik
Hoe dacht men de problemen op te lossen?	afschaffen	Emancipatie dmv vrouwenkiesrecht	drooglegging
Wie trachtten iets te doen aan de problemen?	abolitionisten	Vrouwen uit de midden en hogere burgerij	Puriteinen in het noorden
Welke organisatie hoort bij welk probleem?	<i>American Anti-Slavery Society + underground railroad</i>	<i>Seneca Falls Convention</i>	<i>American Temperance Society</i>

16 →
16.1 en 16.2

	Bron 1 (beeldverhaal)	Bron 2 (tekening)
Overeenkomsten:		
Onderwerp	Emancipatie van de vrouw	Emancipatie van de vrouw
Originaliteit	Primaire bron	Primaire bron
Specialiteit	Subjectieve bron → standplaatsgebondenheid +	Subjectieve bron → standplaatsgebondenheid +
Verschillen:		
Representativiteit	Representatief voor de vrouw in de midden- en hogere klasse die streven naar vrouwen-emancipatie	Representatief voor veel mannen → gezien vanuit het standpunt dat zeer veel mannen innamen ten aanzien van vrouwen-emancipatie

3.4 De burgeroorlog (1861 – 1865)

- 17 De benoeming van de republikein Abraham Lincoln tot president van de VS in 1860
18. De Yankees (de noorderlingen) en de Confederates (de zuiderlingen)

- 19
- abolitionisten: zagen het als een zeer belangrijke reden om tegen de zuidelijke staten te strijden om slavernij af te schaffen
  - zuidelijken: zagen slavernij als iets dat beschermd moest worden als een belangrijk onderdeel van hun cultuur
  - noordelijke politici (o.a. A. Lincoln) zagen het als een middel om het doel het bijeenhouden van de Unie te realiseren
- 19.1 argument is op basis van feiten: in dit geval uitspraken gedaan door Lincoln waaruit blijkt dat bij een pragmaticus was.

3.5 Overwinning en verlies

- 20 verlies van slavernij – verlies van plantages – onder toezicht van het noorden geplaatst ten tijde van de Reconstruction
- 20.1 de wederopbouw van het zuiden onder leiding van het noorden
- 20.2 [Opdracht inleveren als docent er om vraagt.](#)

21 xxx

3.6 De overwinning van het Noorden

22 Alles is mogelijk als je maar hard werkt, in je zelf gelooft en sober leeft

22.1 xxx

23 Politiek: liberalisme
 Sociaal: ongelijkheid
 Economisch: het industrieel kapitalisme (vrij ondernemerschap en vrijhandel)

24 xxx

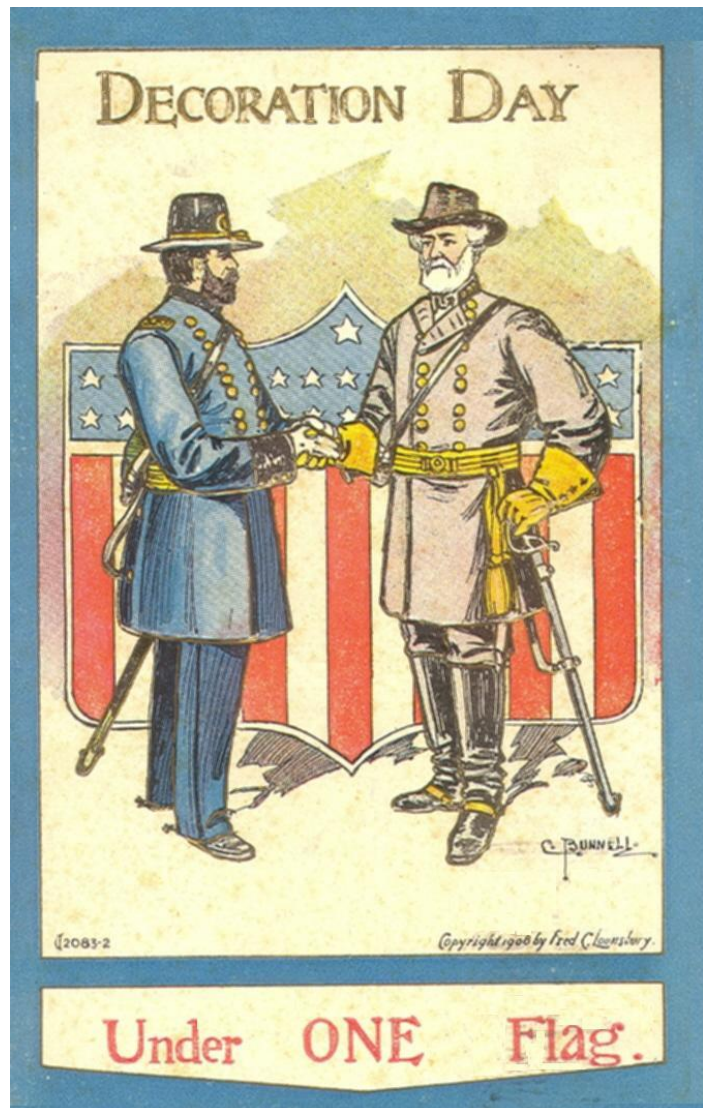
25 - oprichting van vakbond
 - de rol van 'the bosses'

25.1 Er ontstonden banen als afdelingshoofden e.d. (middenkader) en verdienden zo meer dan de arbeidende klasse. Groei van de middenklasse.

25.2 vakbonden – stakingen – en uiteindelijk belangenbehartiging van de geschoolde blanke arbeiders (splitsing op basis van geschoold en blank versus ongeschoold en niet blank)

26 Kleine rol

26.1 Het kapitalisme heeft als doel 'winst'. Die winst behoort aan de particuliere ondernemer,

Twee generaals: Grant en Lee

omdat hij de eigenaar is van de productiemiddelen. De overheid (de politiek) heeft als taak om te zorgen voor veiligheid + orde en rust + algemene voorzieningen = liberalisme, opdat de ondernemingen kunnen groeien en bloeien. Dat wil zeggen de groei van de winst van de particuliere ondernemer!

27. Bron 2: de meeste armen hebben geen recht op meeleven, omdat het hun eigen schuld is dat ze arm zijn
Bron 3: onrust kan zelfs leiden tot revolutie
Bron 4: verschillende belangen (staan lijnrecht tegenover elkaar)
Bron 5: anti vakbonden
Bron 6: gebruik van geweld (zelfs schieten op demonstranten)
Bron 7: zeer hard
Bron 8: uitbuiten van arbeiders, zelfs kinderarbeid
Bron 9: overvolle arbeiderswijken. De arbeiders leefden in overvolle flatwoningen (3 kamer appartementen; maar soms zelfs één familie in één kamer)

27.1 [Opdracht inleveren indien gevraagd!](#)
[Dus houdt hier rekening mee.](#)

- 28 →
28.1 xxx (bijv. Tekst onderaan pagina 55)
28.2 xxx
28.3 xxx
28.4 anti kapitalist
28.5 dik + hoofd is een geldzak (zie dollarteken)
28.6 Hoog, want het is een subjectieve bron
28.7 Arbeidende klasse, met name de ongeschoolde arbeiders, veelal afkomstig uit Zuid- Oost-Europa en Azië.

- 29 →
29.1 xxx

30 →
30.1 verschuiving van primaire naar o.a. secundaire sector en de bijbehorende urbanisatie

- 31 →
31.1 [De zondvloed](#)
31.2 [Om de zondvloed te overleven](#)
31.3 [Uncle Sam](#)
31.4 [Nee](#)
31.5 [De rijke kapitalisten waren ooit eens als arme immigrant \(zie hun schaduw\) naar Amerika gekomen](#)
31.6 [Zodra mensen het goed hebben gekregen zijn ze niet meer bereid te delen. Dus geen solidariteit meer](#)
31.7 [Citaat: "De roep om de immigratie te beperken werd steeds duidelijker gehoord." Blz. 57 onderaan](#)
31.8 xxx

- 32 xxx

Uncle Sam kostuum

3.7 Opdrachten bij kenmerkende aspecten

Tijd van Burgers en Stoommachines

'Burgers' staat voor de ontwikkeling van staatsburgerschap en het kiesrecht, stoommachines 'staat' voor de industrialisatie die in dit tijdvak een belangrijke rol speelde.

Voor dit tijdvak gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;
- discussies over de 'sociale kwestie';
- de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;
- de opkomst van emancipatiebewegingen;
- voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces;
- de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme

- 33 De vervanging van aandrijfkracht. Van wind-, water- en spierkracht naar stoomkracht aandrijving.
- 33.1 Toename productie en minder afhankelijk van de 'natuur'.
- 33.2 Toenemende vraag
- 33.3 de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie
- 33.4 →
- 33.4.a xxx (en vergeet niet je keuze toe te lichten, want dat wordt altijd verwacht bij een vraag)
- 33.4.b Massaproductie vraagt om massaconsumptie
- 33.5 Ongeschoolde arbeiders
- 33.6 - discussies over de 'sociale kwestie'; en
- de opkomst van emancipatiebewegingen; en
- de opkomst van socialisme en feminisme; en
- uiteindelijk voortschrijdende democratisering
- 34 Strijden voor een gelijkwaardige plaats in de samenleving
- 34.1 - voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces; Dat gold alleen niet voor de gekleurde mensen in de VS.
- 34.2 Onbedoelde voor kinderarbeid, de advertentie kan bedoeld of onbedoeld zijn (ligt aan jouw uitleg!)
- 34.3 Arm – rijk
- 34.4 →
- 34.4.a Emancipatie van de arbeiders
- 34.4.b Afschaffing van de kinderarbeid en dus niet de vrijheid centraal stellen, want dan lijden met name de economisch zwakken in de samenleving.
- 35 Nationalisme
- 35.1 Negatief, zelf voormalige kolonie
- 35.2 Industrialisatie: Toenemende behoefte aan goedkope grondstoffen, maar ook aan afzetgebieden van de vele industriële producten
- 36 Het politiek-economische systeem dat uitgaat van gelijkheid
- 36.1 Nee, vrijheid is kenmerkend voor de VS niet gelijkheid.

Licht op het overzicht

Vragen 'algemeen' zelf doen

Vragen bij economie

1. A. Voor de industrialisatie:

Zuiden:

a. voornamelijk grootgrondbezit, plantages = extensieve landbouw.

Noorden:

a. voornamelijk gemengd bedrijf = Intensieve landbouw

b. ambacht

B. Na de start van de industrialisatie

Zuiden:

a. voornamelijk grootgrondbezit, plantages = extensieve landbouw.

b. -

c. Vrijhandel

Noorden:

a. gemengd bedrijf, = intensieve landbouw, schaalvergroting naar specialisatie, b.v. het verbouwen van graan op grote schaal.

b. ambacht en start industrie

c. protectionisme

2. dankzij schaalvergroting, dankzij moderne landbouwmachines, als gevolg van de industrialisatie

3. Van handelskapitalisme naar industrieel kapitalisme

4. Onder 'sociaal'

5. Amerika leverancier van ruwe katoen, dat in Engeland verwerkt werd tot katoenen stoffen in fabrieken aangedreven door stoom, de start van de industriële revolutie

6. Katoen

7. (modern) imperialisme

Vragen bij politiek

1. Federalisten (noorden) anti-federalisten (zuiden)

2. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden

3. Liberalisme

4. Geloof in concurrentie als het middel van de vooruitgang, vrije markt

5. Socialisme, met name in Europa

Vragen bij cultuur

1. Beperking van immigratie en WASP

2. vrijheid

Vragen bij sociaal

1. Het zuiden was de verliezer, het noorden had de overwinning behaald. Het zuiden zuchtte onder de reconstructie, terwijl het noorden de draad weer oppakte en zich enthousiast stortte in de vooruitgang genaamd industrialisatie

2. **Zuiden:** blanke plantagehouders, leefde in riante, zeer luxueuze huizen

Zwarten:

a. leefden als slaven voor de burgeroorlog, leefden in hutjes op de plantages.

b. Leefden als sharecroppers (onder hen waren ook arme blanken) na de burgeroorlog, nog steeds niet welvarend, dankzij het sharecroppers systeem, dat hun nog steeds afhankelijk hield van de voormalige planters (grootgrondbezitters)

Noorden:

Blanken:

- a. leefden als kleine boeren op het platteland of in de stad als handelaar of ambachtsman
- b. na de burgeroorlog en dankzij de industrialisatie als grote boeren, gespecialiseerd in een landbouwproduct als graan
- c. of fabrikant, eigenaar van een bedrijf waar het werk gedaan werd in en fabrieken

Zwarten:

- a. Na de burgeroorlog trokken er ook zwarten naar het noorden. Zij waren ongeschoold, hun enige kennis was het werk op het land. Zij werden als goedkope, ongeschoolde arbeidskrachten aangenomen als arbeiders in de fabrieken.
3. Het democratiseringsproces wordt op gang gehouden door de emancipatiebewegingen, die 'strijden' voor een gelijkwaardige positie in de samenleving

Vragen bij personen/ gebeurtenissen en begrippen

- a. **Thorbecke** – liberale grondwet NL in 1848 → **voortschrijdende democratisering**
- b. **Fulton** – uitvinder stoomboot → **de industriële revolutie, die de basis legt voor industriële samenleving**
- c. **Jefferson** – opsteller onafhankelijkheidsverklaring VS → **tijdvak 7**
Pruiken en Revoluties 'verlicht denken' en democratische revoluties
- d. **Leo XIII** - Paus, schreef 'Rerum Novarum', → **discussies over de 'sociale kwestie'**
- e. **Marx** – grondlegger socialisme / marxisme → **opkomst politiekmaat-schappelijke stromingen**
- f. **Manifest Destiny** – goddelijke opdracht om Amerika te amerikaniseren → **imperialisme (v.a. tijdvak 7)**
- g. **Monroe doctrine** – Amerika voor de Amerikanen, → **imperialisme (v.a. tijdvak 7)**
- h. **Open-Door politiek** – Amerikaans → **kapitalisme**, gebaseerd op de **liberale idee van 'vrijheid'**, een vrije markt
- i. **Burgeroorlog** – oorlog tussen zuidelijke en noordelijke staten → noorden wilde eerst protectionisme voor de jonge industrie, kenmerk **industriële revolutie**
- j. **Spencer** – grondlegger sociaal-darwinisme → **industriële samenleving op basis van het 19de-eeuwse liberalisme**
- k. **Eli Withney** – uitvinder cotton gin → **industriële revolutie**
- l. **Fort Laramie** – fort voor Amerikaanse troepen, waar verdragen met indianen werden gesloten → **imperialisme**
- m. **Belgische opstand** – Belgische afscheiding van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden → **opkomst van o.a. nationalisme**
- n. **Schoolstrijd** – strijd in Nederland voor financiële gelijkstelling voor het bijzonder (confessioneel) onderwijs met het openbaar onderwijs → **confessionalisme**

4 De VS, een wereldmacht vanaf 1917

4.1 Amerika aan het begin van de twintigste eeuw

- 1 Voorbeeld van chronologie: mechanisering – productie proces - lopende band –
– massaproductie - verhoging van de arbeidsproductiviteit – lagere prijzen - reclame –
concurrentie – monopoliepositie - massaconsumptie – concerns
  - 1.1 xxx
  - 1.2 - meer kapitaal voor investeringen
- betere concurrentiepositie
- sterker ten aanzien van de vakbonden,
- meer druk op politiek

- 2 Lokaal en federaal
  - 2.1 →
    - 2.1.a De relatie tussen bedrijfsleven en lagere overheid is een corrupte verhouding,
bedrijfsleven kocht overheid om
    - 2.1.b De politici en de bedrijven
    - 2.1.c De burgers
    - 2.1.d Theodore Roosevelt
    - 2.1.e Meer macht naar federale overheid

4.2 Amerika's deelname aan Wereldoorlog I

- 3 Europese overheden streefden macht na, veelal gebaseerd op koloniale bezittingen
  - 3.1 Amerika's handel kwam in gevaar door de afkondiging van de Duitse algemene
duikbotenoorlog
  - 3.2 Amerika zou met deze oorlog een einde aan alle oorlogen maken en zo de wereld
veilig maken om democratie in te voeren

- 4 xxx
  - 4.1 Prima, maar eerst de veiligheid van Frankrijk eerst, Duitsland straffen zodat dit nooit
meer kan gebeuren.
  - 4.2 Dat de VS zelf geen lid wilden worden van de opgerichte Volkenbond

- 5 →
  - 5.1 De man met ontbloot bovenlijf, die Duitsland voorstelt
  - 5.2 Van links naar rechts: Wilson, Clemenceau en Lloyd George
  - 5.3 representatief voor Duitsland
  - 5.4 Ja en nee, uitleg van je antwoord .....

4.3 De Roaring Twenties

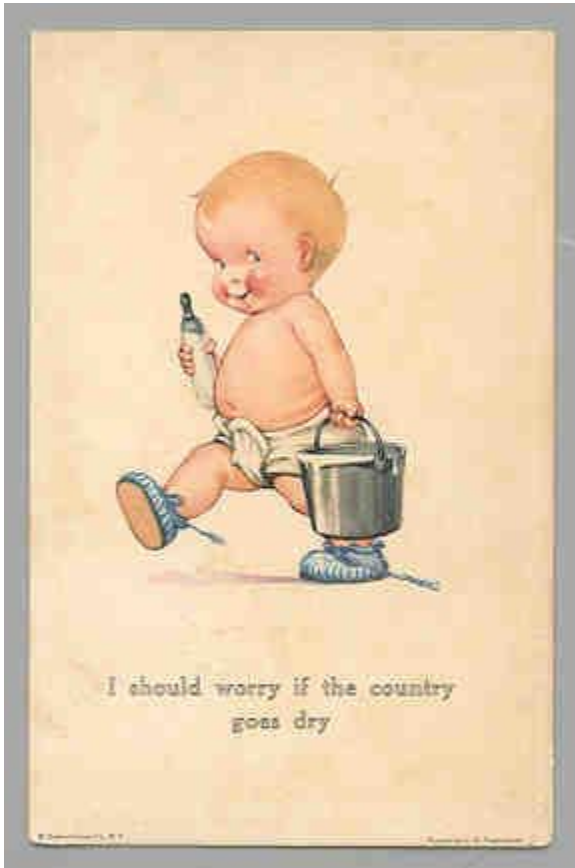
6

	Stad	Platteland
Verschillen	Progressief	Conservatief
	Immigranten (gemengd)	WASP
(zelf verder aanvullen)		

- 7 kapitalistische ontwikkeling is overal gelijk. Eenvormigheid is goedkoop
  - 7.1 - transportmogelijkheden
- verlichting

- 8 krediet- en afbetalingssysteem
- 9 - drooglegging

- immigratiewet
- opnieuw komt KKK op

- 10 blank, protestants en Angelsaksisch
- 10.1 negers, indianen, katholieken, Aziaten (m.n. Chinezen), Zuid- en Oost-Europeanen, Midden- en Zuid-Amerikanen (latino's)
- 11 **Protestantse fundamentalisten:** angst voor verlies van de bestaande waarden en normen
Plattelandsvrouwen en vrouwen in de kleine steden: angst voor verloedering van de maatschappij
Blanke arbeiders: angst voor verlies van banen aan goedkopere arbeidskrachten

- ↑ **Voor de drooglegging**
 Bezorgde moeder, die haar kind wil beschermen tegen de verkoop van alcohol
- ← **Tegen de drooglegging**
 (prohibition) " I should worry if the country goes dry"

4.4 Amerika tijdens de economische depressie in de jaren dertig

12

Onderwerp	Grote economische depressie	
	Passieve rol overheid	Actieve rol overheid
Tegenstelling	Passieve rol overheid	Actieve rol overheid
Tijd	Tot 1933	Na 1933
Middel	Bezuinigen	Tijdelijk ingrijpen: wegwerken overproductie en zorg voor (handhaving) koopkracht
President	Hoover	Roosevelt

- 13 →
- 13.1 xxx (wetten staan op de volgende pagina)
- 13.2 EBA = toezicht
 AAA = tegen overproductie
 CCC = openbare werken = werkgelegenheid
 NIRA = CAO' in industrie
 SSA = sociale wetgeving
 WHA = lonen en werktijden
 TVA = openbare werken = werkgelegenheid
 WPA = openbare werken = werkgelegenheid
- 13.3 - middel
 - doel
 - middel
 - middel
- 14 aandacht voor sociale wetgeving, creëren van werkgelegenheid en het middel subsidie (= ingrijpen van de overheid in de economie) werden gezien als socialistische / communistische middelen (= rood)
- 15 Citaat: "In deze nieuwe politiek ging Roosevelt ervan uit dat de crisis alleen te bestrijden was door **tijdelijk ingrijpen** van de overheid."
- 16 →
- 16.1 Schijnwelvaart: overproductie + krediet- en afbetalingssysteem
- 16.2 waardoor
- 16.3 Groot pakket aandelen werd te koop aangeboden
- 16.4 Wanneer gaat
- 16.5 Neerwaartse spiraal: Bedrijven moesten sluiten en andere bedrijven krompen in, banken gingen failliet, mensen verloren hun baan. Er werd vrijwel niets meer gekocht. Hoovervilles en mensen afhankelijk van liefdadigheid

4.5 Amerika's deelname aan Wereldoorlog II

- 17 →
- 17.1 Duitse opmars in Noord- en West-Europa
- 17.2 Invoering dienstplicht (sept. 1940)
- 17.3 Land-lease-act (1941) → oorlogsproductie was al op gang

18

Wilson	Roosevelt
Zelfbeschikkingsrecht van alle volken	Zelfbeschikkingsrecht van alle volken
Vrije handel en vrije zee	Gelijke toegang tot wereldhandel
Volkenbond	Verenigde Naties
Liefst voor handhaving van neutraliteit, maar deelname aan oorlog was noodzakelijk	Liefst voor handhaving van neutraliteit, maar deelname aan oorlog was noodzakelijk
	Vrije verkiezingen
Alle naties hebben recht op territoriale integriteit	Grenzen mochten niet zonder instemming van de bevolking gewijzigd worden.

- 19 Maakt eind aan overproductie en verschaft meer dan voldoende werk voor iedereen = einde werkloosheid

- 20 Iedereen, ook de thuisblijvers, zij die niet vechten aan het front als soldaat, dragen ook hun steentje bij aan het voeren van de oorlog
- 20.1 Recyclen – geld investeren – rantsoeneren
- 20.2 →
- 20.2.a Besef dat oorlog noodzakelijk was en gaf de oorlog een extra dimensie: ideologische doelstelling
- 20.2.b xxx
- 21 Op basis van de foto's succesvol, gezien de lading binnengekomen post
- 22 Xxx
- 23 Xxx

4.6 Opdrachten bij de kenmerkende aspecten

- 21 Xxx
- 22 Japan, Italië, Duitsland, Spanje, SU

v.l.n.r. Keizer Hirohito (Japan), Benito Mussolini en Adolf Hitler, Francisco Franco (Spanje), Jozef Stalin (SU)

- 23 Aan de ene kant strijdt deze zwarte Amerikaan voor de vrijheid en democratie (idealen van de VS), maar aan de andere kant heeft hij als zwarte Amerikaan niet dezelfde rechten als de blanke Amerikanen
- 24 Geen verwoestingen op eigen grondgebied; wel betrokkenheid van de burgerbevolking (zowel in positieve zin: de oorlog gaf volledige werkgelegenheid, als in negatieve zin: Amerikaanse soldaten stierven aan de diverse fronten van WOII of raakten gewond)
- 25 Xxx

Licht op het Overzicht

Vragen 'algemeen 1 t/m 5 zelf doen

Vragen bij economie

1. Jaren 20 = schijnwelvaart; jaren 30 = economische depressie
2. Spanning tussen diverse West-Europese landen om zoveel mogelijk koloniaal bezit te verkrijgen in verband met de vraag van de industrie naar veel goedkope grondstoffen (imperialisme), dat een van de oorzaken is voor het uitbreken van WO I

3. De industrie produceerde voor de markt. Er werd meer geproduceerd dan dat er gekocht kon worden. Dat leidde tot kopen op krediet en afbetaling. Men kocht zelfs aandelen op afbetaling. Met dat geld gingen de bedrijven uitbreiden (investeren). Eer leek dus geld te zijn, maar met de verkoop van een groot pakket aandelen stortte de beurs ineen. Bedrijven en banken bleken dat geld eigenlijk niet te bezitten. Kortom: overproductie → afbetaling + geloof in vooruitgang = beurskrach

Vragen bij politiek

1. Totalitaire regimes gingen over op het scheppen van banen, waar voor werklozen weer werk vonden. Daardoor waren ze populair onder de bevolking.
2. Overheden gingen bezuinigen
3. Hitler = oorlogseconomie en Roosevelt = investeren in de economie en het terugdringen van de overproductie
4. Het overheidsingrijpen van Roosevelt was voornamelijk op economisch gebied en was van korte duur. Een socialist wil constant ingrijpen en vaak op alle terreinen.
5. Bij allebei greep de overheid in op economisch gebied.

Vragen bij cultuur

1. VS trok nog steeds ten strijde met als ideaal vrijheid en democratie
2. Voorbeeld van Manifest destiny idealen in Atlantisch Charter:
- Vrije verkiezingen wereldwijd

Vragen bij sociaal

1. Mannen aan het front, vrouwen namen hun arbeidsplek in en hielden zo de fabrieken draaiende (feminisme), daardoor emancipatie.
2. Oorlog kreeg alle aandacht en daardoor konden bepaalde sociale maatregelen teruggedraaid worden.

Vragen bij personen / gebeurtenissen / begrippen

- **Atoombom – verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering**
- **Loopgravenoorlog – westfront van WO I → het voeren van twee wereldoorlogen**
- **Thuisfront – de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering**
- **Beurskrach – het ineenstorten van de beurs → de crisis van het wereldkapitalisme**
- **De Vier Vrijheden – de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering**
- **WPA – Maatregel, grote bouwprojecten, om werklozen weer aan het werk te krijgen → de crisis van het wereldkapitalisme**
- **Wilson – president VS ten tijde van WO I → het voeren van één van de twee wereldoorlogen**
- **Keynes – econoom waarop Roosevelt zich baseerde, handhaven van de koopkracht → de crisis van het wereldkapitalisme**
- **Fireside chats – Roosevelts radiopraatjes → gebruik van moderne communicatiemiddelen**
- **Zelfbeschikkingsrecht – staat zowel in Wilsons 14 punten als in Roosevelts Atlantic Charter → onderdeel van het idee om nieuwe oorlog te voorkomen → het voeren van twee wereldoorlogen**